

ROZSAH TRESTNÝCH ČINOV, ZA KTORÉ MOŽNO VYVODIŤ TRESTNÚ ZODPOVEDNOSŤ PRÁVNICKÝCH OSÔB S DÔRAZOM NA EKONOMICKÉ TRESTNÉ ČINY¹

doc. JUDr. Eduard Burda, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
eduard.burda@flaw.uniba.sk

Rozsah trestných činov, za ktoré možno vyvodiť trestnú zodpovednosť právnických osôb s dôrazom na ekonomické trestné činy

Článok analyzuje súčasnú slovenskú právnu úpravu rozsahu trestných činov, za ktoré možno vyvodiť trestnú zodpovednosť právnických osôb v kontexte spoločensko-právnej situácie zavádzania trestnej zodpovednosti právnických osôb, rozoberá dôvody takejto právnej úpravy, navrhuje rozšírenie predmetného rozsahu trestných činov a za ideál považuje riešenie trestnej zodpovednosti právnických osôb za všetky trestné činy. Osobitnú pozornosť kladie na trestné činy v ekonomickej oblasti.

Der Umfang von Straftaten, aus denen die strafrechtliche Verantwortlichkeit juristischer Personen folgern kann, mit Betonung auf Wirtschaftsdelikte

Im Artikel wird die aktuelle slowakische Rechtsregelung des Umfangs von Straftaten, aus denen die strafrechtliche Verantwortlichkeit folgern kann, im Kontext der gesellschaftlich-rechtlichen Situation der Einführung der strafrechtlichen Verantwortlichkeit juristischer Personen analysiert. Vom Verfasser werden die Gründe solcher Regelung angeführt und die Erweiterung des betreffenden Umfangs vorgeschlagen. Als Ideallösung der strafrechtlichen Verantwortlichkeit juristischer Personen sieht er die Erstreckung auf alle Straftaten an. Besondere Aufmerksamkeit widmet er den Wirtschaftsdelikten.

¹ Článok je podporený Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-15-0740 Návody a nástroje na efektívnu elimináciu protiprávnych konaní v spojení s možnou insolvenciou/Guidelines and tools for effective elimination of unlawful acts in relation with potential insolvency.

Range of Criminal Offences for Which Legal Entities May be Held Criminally Liable with Emphasis on Economic Criminal Offences

The paper analyses the current Slovak legal regulation of the range of criminal offences for the commission of which legal entities may be held criminally liable in the context of socio-legal circumstances in which the corporate criminal liability has been introduced. The paper deals with the grounds on which such legal regulation was adopted and suggests that the given range of criminal offences is extended. Furthermore, it argues that an ideal solution with respect to corporate criminal liability lies in holding legal entities criminal liable for all criminal offences. A special emphasis is placed on economic criminal offences.

Kľúčové slová: trestná zodpovednosť právnických osôb, trestný čin, ekonomické trestné činy

Schlüsselbegriffe: strafrechtliche Verantwortlichkeit juristischer Personen, Straftat, Wirtschaftsdelikte

Keywords: corporate criminal liability, criminal offence, economic criminal offences

1. Všeobecne k trestnej zodpovednosti právnických osôb – predpoklady pre súčasný rozsah trestných činov, na ktoré sa vzťahuje TZPO

Trestné právo bolo na Slovensku donedávna jediným právnym odvetvím, ktoré sa tvárilo, že právnické osoby neexistujú, a že na vyriešenie výziev globálneho sveta, ktorý funguje na zložitých ekonomických, informačných a personálnych substrátoch, postačí zotrvanie na klasickom trestnoprávnom postihu fyzických osôb.

Až príliš veľa ľudí na Slovensku a priori odmietalo trestnú zodpovednosť právnických osôb, pričom mnohí formulovali mimoriadne čierne vízie, na jednej strane ako sa bude trestná zodpovednosť právnických osôb zneužívať na „vybavovanie podnikateľských účtov“ a na druhej strane ako pôjde o úplne obsolétny inštitút. „Je to tak preto, že zavedenie pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb narušuje storočiami uznávanú zásadu kontinentálneho európskeho práva, že trestná zodpovednosť je zodpovednosťou individuálnou, je zodpovednosťou fyzickej osoby... Trestná zodpovednosť právnických osôb je typickým inštitútom anglo-amerického právneho okruhu... Zavedenie trestnej zodpovednosti právnických osôb je prelomom do integrity ustáleného klasického systému trestnej zodpovednosti... K obtiažnosti a kontroverznosti tematiky prispieva i fakt, že ťažisko trestnej zodpovednosti právnických osôb spočíva prevažne v oblasti ekonomiky.“² A úprimne povedané, oblasť economic-

² JELÍNEK, J.: *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha : Linde, 2007, s. 28-29.

kej kriminality je v praxi považovaná za jednu z kriminalít s najväčšou latentciou. Prispieva k tomu nedostatok kvalitných vyšetrovateľov a následne prokurátorov a sudcov, ktorí by okrem trestného práva boli dobrí aj v oblasti obchodného, hospodárskeho a finančného práva, účtovníctva a ďalších ekonomických súvislostí. Uvedené sa negatívne prejavuje aj v teórii, keďže práve trestné činy spadajúce pod ekonomickú kriminalitu doteraz nie sú na uspokojujúcej úrovni teoreticky rozanalyzované. Medzi ďalšie dôvody, prečo je trestná zodpovednosť právnických osôb na Slovensku prijímaná len s nedôverou patria:

- a) celková nedôvera v kvalitu právneho systému a jeho správneho fungovania a z toho rezultujúca obava zo zneužitia trestnej zodpovednosti právnických osôb napríklad na účel pošpinenia dobrého mena alebo aspoň dočasného faktického vyradenia z konkurenčného boja,
- b) konzervativizmus slovenských odborníkov, či už vedcov, legislatívcov, odborníkov z praxe, politikov či podnikateľov.

Okrem týchto dôvodov nemožno vylúčiť ani dôvod, že mnoho ľudí napojených na vládne kruhy (nech už je vo vláde ktokoľvek) operuje v tzv. šedej zóne ekonomiky na hrane práva a tieto osoby jednoducho majú pocit, že s trestnou zodpovednosťou právnických osôb môžu byť takéto ich praktiky značne oklieštené.

Napokon sa však trestná zodpovednosť právnických osôb v dvoch fázach dostala aj do slovenskej legislatívy a momentálne sme v štádiu, kedy očakávame, ako sa reálne uplatní v praxi. Legislatívnu úpravu si vyžiadala spoločenská realita, uvidíme, či tá istá spoločenská realita ju dovolí uplatniť aj v praxi. „...Ekonomický rozvoj mal popri svojich nesporne pozitívnych črtách aj niektoré výrazne negatívne dôsledky, ktoré sa prejavili najmä v oblasti životného prostredia a ochrany hospodárskej súťaže, k čomu postupne pribudli problémy s kvalitou a kvantitou tovaru... v čoraz väčšej miere sa začali vyskytovať prípady korupcie, pretože najmä v oblasti poskytovania veľkých objednávok prichádzalo k podplácaniu kompetentných verejných činiteľov... Nemenej nebezpečný je organizovaný zločin, jeho rast a postupné prerastanie do hospodárskych a politických štruktúr... Vyvodenie trestnej zodpovednosti za spáchanie takejto trestnej činnosti len voči fyzickým osobám považujeme za nedostatočné, pretože takéto osoby sú v prípade potrestania nahradené inými osobami a samotné právnické osoby pokračujú v páchaní trestnej činnosti.“³ „Právnické osoby vystupujú čoraz častejšie ako „nástroje“, pomocou ktorých sú (najmä ich štatutármi) páchané trestné činy... Mnohokrát je dokonca založenie právnickej osoby a konanie cez právnickú osobu vytváraním akéhosi nárazníka, ktorého úlohou je snaha oddeliť

³ ČENTĚŠ, J. – PALKOVIČ, J. – ŠTOFFOVÁ, Z.: Trestná zodpovednosť právnických osôb. In *Justičná revue*, 2001, roč. 53, č. 4, s. 418.

či vylúčiť trestnú zodpovednosť štatutára...“⁴ „Ekonomická kriminalita sa stala fenoménom, ktorého rozsah a závažnosť v našej spoločnosti v posledných rokoch vzrástli.“⁵ „Pokiaľ sa pozrieme na typické formy a spôsoby páchania hospodárskej kriminality, tak v rámci praktickej reality si ich v mnohých prípadoch nevieme predstaviť bez určitej formy participácie právnických osôb.“⁶

V neposlednom rade prispel k zavedeniu trestnej zodpovednosti právnických osôb na Slovensku aj medzinárodný tlak, pretože v globalizovanom svete jedna krajina, čo aj menšia, ktorá reálne neuplatňuje trestnú zodpovednosť právnických osôb (resp. zodpovednosť právnických osôb za trestné činy) predstavuje výraznú deformáciu podnikateľského prostredia, ktorú dokážu nadnárodné spoločnosti využiť na obchádzanie práva iných štátov. A tak už aj v slovenskom trestnom práve platí, že právnická osoba je síce iba právnou fikciou, lenže táto fikcia „...má spôsobilosť k právnym úkonom, spôsobilosť k právam a povinnostiam a teda aj spôsobilosť k zodpovednosti za porušenie svojej povinnosti.“⁷

Prvé zohľadnenie postihu právnických osôb trestným právom vzniklo na Slovensku v roku 2010 prijatím zákona č. 224/2010 Z. z. , ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Tento zákon síce ešte nezaviedol trestnú zodpovednosť právnických osôb, ale do zákona č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej aj „Trestný zákon“ alebo „TZ“) zaviedol dve nové ochranné opatrenia, konkrétne § 83a zhabanie peňažnej čiastky a § 83b zhabanie majetku, ktoré bolo možné uložiť iba právnickým osobám a to v súvislosti s trestnými činmi fyzických osôb, aj keď tie nemuseli byť známe. Šlo o konštrukciu tzv. nepravnej trestnej zodpovednosti právnických osôb, ktorá znamená, že právnickej osobe v trestnom konaní za spáchanie trestného činu fyzickou osobou v prípade zákonom stanovených podmienok síce bolo možné uložiť sankciu a to ochranné opatrenie, ale samotná právnická osoba trestne zodpovedná nebola a teda ani nemohla byť páchatelom trestného činu. Procesne mala postavenie zúčastnenej osoby.

⁴ PUCHALLA, M.: Trestná zodpovednosť konateľa, alebo – čo mal nový trestný zákon vyriešiť no nevyriešil. In *Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2007. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov konanej v dňoch 16. – 18. 4. 2007 v priestoroch ÚZ NR SR Častá – Papiernička organizovanej Právnickou fakultou Univerzity Komenského v Bratislave*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2007, s. 678.

⁵ KLÁTIK, J.: Trestná zodpovednosť podnikateľov. In *Obchodné právo*, 2006, roč. 7, č. 7-8, s. 62.

⁶ FRYŠTÁK, M.: Trestní odpovědnost právnických osob jako jeden z možných nástrojů boje s hospodářskou kriminalitou. In *Dny práva – 2008 – Days of Law. Sborník z 2. ročníku mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity v Brně*. Brno : Masarykova univerzita, 2008, s. 211 – cd s. 5.

⁷ ŠIMOŤEK, I. – STRÉMY, T.: Trestná alebo správna zodpovednosť právnických osôb. In *Jelinek, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – balance a perspektivy*. Praha : Leges, 2013, s. 37.

Kritici, medzi ktorých patrí aj autor tohto článku, okamžite po prijatí takejto právnej úpravy, namietali, že ide o polovičné riešenie, ktoré má iba „naoko“ pred verejnosťou a zahraničím načrtnúť zdanie, že na Slovensku sa za trestné činy postihujú aj právnické osoby, ale že v skutočnosti takáto právna úprava práve svojou čiastkovosťou s množstvom nedotiahnutých riešení problematických otázok v spojitosti s už uvedeným konzervatívnym prístupom slovenských trestnoprávných odborníkov má za cieľ znefunkčniť postihovanie právnických osôb prostriedkami trestného práva. História nám dala za pravdu. Za takmer šesť rokov účinnosti tejto právnej úpravy neevidujem jediný prípad, kedy by bola takáto sankcia uložená (mohlo sa stať, že mi nejaká informácia ušla, nič by to však nemenilo na fakte, že tieto inštitúty sa v praxi neosvedčili).

Až 1. 7. 2016 nadobudol účinnosť zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb“ alebo „zákon o TZPO“), ktorý po prvý raz na Slovensku reálne zaviedol trestnú zodpovednosť právnických osôb. Jeho zavedenie bolo priamou reakciou na nefunkčnosť predchádzajúcej nepravnej trestnej zodpovednosti právnických osôb, na ktorú bolo aj medzinárodne poukazované. Či nová právna úprava dokáže „zlomiť“ odpor k vyvodzovaniu trestnej zodpovednosti právnických osôb a či neobsahuje (či už nedbanlivosťou alebo úmyselne) príliš veľa okliešťujúcich ustanovení pre ozajstnú aplikáciu, ukáže až čas.

Jeden z nástrojov, ktorými je možné skutočne ovplyvniť reálnu aplikovateľnosť zákona o TZPO je rozsah trestných činov, na ktoré sa trestná zodpovednosť právnických osôb vzťahuje. Preto, pokiaľ si vážený čitateľ myslel, že predchádzajúce strany sú len predĺhým bezobsažným úvodom, dovoľím si mu oponovať. Reálne, do ktorých sa vsádza súčasný zákon o TZPO a ktoré sú uvedené vyššie sú priamym determinantom rozsahu trestných činov, na ktoré sa aplikuje zákon o TZPO.

2. Rozsah trestných činov, za ktoré sa vyvodzuje trestná zodpovednosť právnických osôb všeobecne

Kritici trestnej zodpovednosti právnických osôb s obľubou uvádzajú, že trestná zodpovednosť právnických osôb je z podstaty mnohých trestných činov aj tak značne zúžená, pretože vyvodzovať trestnú zodpovednosť za tieto trestné činy vo vzťahu k právnickým osobám buď nie je možné alebo je úplne bezúčelné. Ako typický príklad sa uvádza trestný čin znásilnenia.

Na prvý pohľad je to veľmi dobrý príklad, veď trestný čin znásilnenia je bežne trestným činom vyvolaným sexuálnymi pudmi za účelom sexuálneho uspokojenia. A aj najväčší fanúšikovia trestnej zodpovednosti právnických

osôb, ktorí by právnickým osobám najradšej pripísali všetky možné spôsobilosti (ku ktorým, priznávam, patríam tiež), musia uznať, že právnické osoby asi sexuálne pudy mať nebudú.

Pri bližšom rozbere nás však vzťah trestný čin znásilnenia a trestná zodpovednosť právnických osôb môže celkom prekvapiť. Uvedomme si, ako páchajú právnické osoby trestnú činnosť. Predsa prostredníctvom fyzických osôb. Napríklad podľa § 4 ods. 1 TZPO je trestný čin spáchaný právnickou osobou, ak je spáchaný v jej prospech, v jej mene, v rámci jej činnosti alebo jej prostredníctvom. Môže byť trestný čin znásilnenia spáchaný v prospech právnickej osoby? Zoberme si jednoduchý príklad, žiaľ aj v civilizovanom svete pomerne častý obchod s ľuďmi za účelom ich sexuálneho vykorisťovania. Takéto prípady obvykle prebiehajú tak, že sa nič netušiace obeť pod zámienkou dobre platenej legálnej práce dobrovoľne vydajú do rúk obchodníkov s ľuďmi (mnohokrát v zahraničí), ktorí sa ich následne zmocnia, odnímu im doklady a použijú ich na účely prostitúcie. Ako ale donútiť slušne vychovanú mladú dámu, aby namiesto pôvodne plánovaného zberu jahôd bez reptania „šľapala chodníky“? Pochopiteľne, páchatelia ju musia psychicky „zlomiť“ a zaviazať si ju. A na tento účel sa pravidelne používa opakované brutálne znásilňovanie. Ak tento obchod s ľuďmi prebieha cez právnickú osobu, potom takéto znásilnenie môže byť v prospech právnickej osoby, a pokiaľ je v reťazci obchodu právnická osoba len prítomná, môže to byť v rámci jej činnosti alebo jej prostredníctvom.

Z teoretického hľadiska, teda právnická osoba môže byť zodpovedná za akýkoľvek trestný čin, teda neexistuje trestný čin, za ktorý by nemohla byť trestne zodpovedná, iba v prípade trestného činu dvojmanželstva z povahy veci vyplýva, že nemôže byť zodpovedná ako páchatel' ale iba ako účastník na trestnom čine (napr. prostredníctvom právnickej osoby sa páchajú trestné činy podvodov, súčasťou ktorých je aj bigamistické manželstvo).

Pokiaľ ide o slovenskú právnu úpravu v historickom kontexte, musím uznať, že inak „bezzubá“ a „praxou nepoškvrnená“ nepravá trestná zodpovednosť z roku 2010 bola v otázke rozsahu trestných činov, za ktoré mohli byť právnickej osobe uložené predmetné ochranné opatrenia značne progresívna. Zhabanie majetku podľa § 83b TZ síce bolo možné uložiť iba za vybrané trestné činy a to ešte po splnení ďalších reštriktívnych podmienok, to však vyplývalo zo závažnosti následkov, ktoré malo uplatnenie tohto inštitútu, ktoré spočívali v zhabaní majetku smerujúcemu k následnému právnomu zániku predmetnej právnickej osoby. Druhé, menej závažné ochranné opatrenie, zhabanie peňažnej čiastky podľa § 83a TZ však bolo možné po splnení zákonných podmienok uložiť za akýkoľvek trestný čin stanovený trestným zákonom.

A aj keď pri príprave zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov sa

v pôvodných pracovných verziách objavoval práve prístup zodpovednosti za všetky trestné činy ustanovené Trestným zákonom (návrh § 3 znel: „Právnické osoby sú zodpovedné za všetky trestné činy upravené v osobitnej časti Trestného zákona.“), napokon sa presadil výpočet trestných činov, za ktoré možno voči právnickej osobe vyvodzovať trestnú zodpovednosť. „Trestná zodpovednosť právnických osôb je striktnie obmedzená na trestné činy, ktorých znaky sú uvedené v Osobitnej časti Trestného zákona a ktorých výpočet je súčasne uvedený v zákone o trestnej zodpovednosti právnických osôb...“⁸

V Českej republike sa s trestnou zodpovednosťou právnických osôb legislatívne vysporiadali o niečo skôr a to zákonom č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Rozsah trestných činov, za ktoré bolo možné vyvodzovať trestnú zodpovednosť právnických osôb riešil obdobne ako slovenský zákon taxatívnym výpočtom trestných činov v § 7. Prijatím novely, zákona č. 183/2016 s účinnosťou od 1. 12. 2016 však svoju filozofiu zmenil a stanovil, že právnické osoby sú zodpovedné za všetky trestné činy s výnimkou taxatívne stanovených: „Trestnými činy se pro účely tohoto zákona rozumí zločiny nebo přečiny uvedené v trestním zákoníku, s výjimkou trestných činů zabití (§ 141 trestního zákoníku), vraždy novorozeného dítěte matkou (§ 142 trestního zákoníku), účasti na sebevraždě (§ 144 trestního zákoníku), rvačky (§ 158 trestního zákoníku), soulože mezi příbuznými (§ 188 trestního zákoníku), dvojího manželství (§ 194 trestního zákoníku), opuštění dítěte nebo svěřené osoby (§ 195 trestního zákoníku), zanedbání povinné výživy (§ 196 trestního zákoníku), týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 trestního zákoníku), porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 2 trestního zákoníku, vlastizrady (§ 309 trestního zákoníku), zneužití zastupování státu a mezinárodní organizace (§ 315 trestního zákoníku), spolupráce s nepřitelem (§ 319 trestního zákoníku), válečné zrady (§ 320 trestního zákoníku), služby v cizích ozbrojených silách (§ 321 trestního zákoníku), osvobození vězně (§ 338 trestního zákoníku), násilného překročení státní hranice (§ 339 trestního zákoníku), vzpoury vězňů (§ 344 trestního zákoníku), nebezpečného pronásledování (§ 354 trestního zákoníku), opilství (§ 360 trestního zákoníku), proti branné povinnosti uvedených ve zvláštní části hlavě jedenácté trestního zákoníku, vojenských uvedených ve zvláštní části hlavě dvanácté trestního zákoníku a použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje (§ 411 trestního zákoníku).“

⁸ ŠÁMAL, P. – DĚDIC, J. – GRÍVNA, T. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 149-150.

3. Rozsah trestných činov, za ktoré sa vyvodzuje trestná zodpovednosť právnických osôb v súčasnej slovenskej právnej úprave

Čím si vysvetliť tú skutočnosť, že napriek pôvodne navrhovanému rozsahu trestnej zodpovednosti právnických osôb za všetky trestné činy sa v zákone o TZPO napokon presadil oklieštený variant len na vybrané, výslovne uvedené trestné činy? Keď si zoberieme všeobecné sociálno-ekonomicko-psychologické podmienky popísané v prvej časti tohto článku, môžeme sa domnievať, že účelom mohlo byť aj také nastavenie právneho rámca, ktoré by vylúčilo aplikovanie trestnej zodpovednosti právnických osôb na trestné činy, hlavne ekonomického charakteru, ktorých sa právnické osoby síce reálne dopúšťajú, ale v záujme zachovania predátorského podnikateľského prostredia vyhovujúceho niektorým vplyvným ekonomickým skupinám, bolo vhodnejšie znížiť funkčnosť trestnej zodpovednosti právnických osôb jej zúžením o vybrané trestné činy často páchané právnickými osobami. V podstate, že išlo o takú legislatívnu sabotáž.

S touto tézou ďalej pracujem v článku ako z hypotézou. A skúmam ju prostredníctvom analýzy § 3 zákona o TZPO v komparácii s jeho novelou (nasledujúcou krátko po nadobudnutí účinnosti zákonom č. 316/2016 Z.z.) a s katalógom trestných činov prevažne ekonomického charakteru vyskytujúcich sa najmä v IV. a V. hlave Osobitnej časti Trestného zákona.

Ďalšou hypotézou je, že v Trestnom zákone sú aj po predmetnej novelizácii zákona o TZPO ďalšie trestné činy ekonomického charakteru, za ktoré by z hľadiska funkčnosti a transparentnosti právneho poriadku mali byť právnické osoby zodpovedné, ale nie sú.

Podľa § 3 zákona o TZPO v pôvodnom znení účinnom od 1.7.2016 do 31.12.2016 sa na účely tohto zákona trestnými činmi rozumejú trestné činy upravené v osobitnej časti Trestného zákona, a to:

z I. hlavy Osobitnej časti TZ „Trestné činy proti životu a zdraviu“:

- nedovolená výroba omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 172 a 173,
- šírenie toxikománie podľa § 174,

z II. hlavy Osobitnej časti TZ „Trestné činy proti slobode a ľudskej dôstojnosti“:

- obchodovanie s ľuďmi podľa § 179,
- sexuálne násilie podľa § 200,
- sexuálne zneužívanie podľa § 201 až 202,

z III. hlavy Osobitnej časti TZ „Trestné činy proti rodine a mládeži“:

- ohrozovanie mravnej výchovy mládeže podľa § 211,

zo IV. hlavy Osobitnej časti TZ „Trestné činy proti majetku“:

- podielníctvo podľa § 231 a 232,
- legalizácia príjmu z trestnej činnosti podľa § 233 a 234,
- úžera podľa § 235,
- neoprávnený prístup do počítačového systému podľa § 247,
- neoprávnený zásah do počítačového systému podľa § 247a,
- neoprávnený zásah do počítačového údajov podľa § 247b,
- neoprávnené zachytávanie počítačových údajov podľa § 247c,
- výroba a držba prístupového zariadenia, hesla do počítačového systému alebo iných údajov podľa § 247d,

z V. hlavy Osobitnej časti TZ „Trestné činy hospodárske“:

- neoprávnené zamestnávanie podľa § 251a,
- poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie podľa § 261 až 263,
- poškodzovanie spotrebiteľa podľa § 269,
- nekalé obchodné praktiky voči spotrebiteľovi podľa § 269a,
- falšovanie, pozmeňovanie a neoprávnená výroba peňazí a cenných papierov podľa § 270,
- uvádzanie falšovaných, pozmenených a neoprávnene vyrobených peňazí a cenných papierov podľa § 271,
- výroba a držba falšovateľského náčinia podľa § 272,
- skrátenie dane a poistného podľa § 276,
- neodvedenie dane a poistného podľa § 277,
- daňový podvod podľa § 277a,
- nezaplatenie dane a poistného podľa § 278,
- marenie výkonu správy daní podľa § 278a,

zo VI. hlavy Osobitnej časti TZ „Trestné činy všeobecne nebezpečné a proti životnému prostrediu“:

- všeobecné ohrozenie podľa § 284 a 285,
- nedovolené ozbrojovanie a obchodovanie so zbraňami podľa § 294 a 295,
- založenie, zosnovanie a podporovanie zločineckej skupiny podľa § 296,
- založenie, zosnovanie a podporovanie teroristickej skupiny podľa § 297,
- nedovolená výroba a držanie jadrových materiálov, rádioaktívnych látok, vysoko rizikových chemických látok a vysoko rizikových biologických agensov a toxínov podľa § 298 a 299,
- ohrozenie a poškodenie životného prostredia podľa § 300 a 301,
- neoprávnené nakladanie s odpadmi podľa § 302,
- neoprávnené vypúšťanie znečisťujúcich látok podľa § 302a,
- porušovanie ochrany vôd a ovzdušia podľa § 303 a 304,
- porušovanie ochrany rastlín a živočíchov podľa § 305,
- porušovanie ochrany stromov a krov podľa § 306,

zo VII. hlavy Osobitnej časti TZ „Trestné činy proti republike“:

- teror podľa § 313 a 314,

z VIII. hlavy Osobitnej časti TZ „Trestné činy proti poriadku vo verejných veciach“:

- prijímanie úplatku podľa § 328 až 330,
- podplácanie podľa § 332 až 334,
- nepriama korupcia podľa § 336,
- prevádzachtvo podľa § 355 a 356,

z IX. hlavy Osobitnej časti TZ „Trestné činy proti iným právam“:

- kupliarstvo podľa § 367,
- výroba detskej pornografie podľa § 368,
- rozširovanie detskej pornografie podľa § 369,
- prechovávanie detskej pornografie a účasť na detskom pornografickom predstavení podľa § 370,
- ohrozovanie mravnosti podľa § 371 a 372,

z XII. hlavy Osobitnej časti TZ „Trestné činy proti mieru, proti ľudskosti, trestné činy terorizmu, extrémizmu a trestné činy vojnové“:

- terorizmus a niektoré formy účasti na terorizme podľa § 419,
- podpora a propagácia skupín smerujúcich k potlačeniu základných práv a slobôd podľa § 421 a 422,
- výroba extrémistických materiálov podľa § 422a,
- rozširovanie extrémistických materiálov podľa § 422b,
- prechovávanie extrémistických materiálov podľa § 422c,
- popieranie a schvaľovanie holokaustu a zločinov politických režimov podľa § 422d, hanobenie národa, rasy a presvedčenia podľa § 423,
- podnecovanie k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti podľa § 424,
- podnecovanie, hanobenie a vyhrážanie osobám pre ich príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine alebo pôvodu rodu podľa § 424a.

Pokiaľ ide o X. hlavu Osobitnej časti TZ trestné činy proti brannosti, proti civilnej službe, proti službe v ozbrojených silách a proti obrane vlasti a o XI. hlavu Osobitnej časti TZ Trestné činy vojenské, aj keď si viem predstaviť páchanie týchto trestných činov aj právnickými osobami (napr. dezercia organizovaná prostredníctvom právnickej osoby v rámci jej činnosti – vyvážanie vojakov v špinavom prádle určenom do čistiarne) vzhľadom na ich charakter nie je v súčasnej spoločnosti akútne žiadať trestnú zodpovednosť právnických osôb za tieto trestné činy.

Na základe **zákona č. 316/2016 Z.z.** o uznávaní a výkone majetkového rozhodnutia vydaného v trestnom konaní v Európskej únii a o zmene a doplnení niektorých zákonov **bol nepriamo novelizovaný aj § 3 zákona o TZPO a to v tom zmysle, že od 1. 1. 2017 bol rozšírený taxatívny vý-**

počet trestných činov, za ktoré možno voči právnickej osobe vyvodit' trestnú zodpovednosť a to o tieto trestné činy:

zo IV. hlavy Osobitnej časti TZ „Trestné činy proti majetku“:

- sprenevera podľa § 213,
- podvod podľa § 221,
- úverový podvod podľa § 222,
- poisťovací podvod podľa § 223,
- kapitálový podvod podľa § 224,
- subvenčný podvod podľa § 225,
- podvodný úpadok podľa § 227,
- zavinený úpadok podľa § 228,
- prevádzkovanie nepoctivých hier a stávkov podľa § 229,
- nepovolená prevádzka lotérií a iných podobných hier podľa § 230,
- poškodzovanie veriteľa podľa § 239,
- zvýhodňovanie veriteľa podľa § 240,

z V. hlavy Osobitnej časti TZ „Trestné činy hospodárske“:

- neoprávnené podnikanie podľa § 251,
- skresľovanie údajov hospodárskej a obchodnej evidencie podľa § 259 a 260,
- zneužívanie informácií v obchodnom styku podľa § 265,
- manipulácia s trhom podľa § 265a,
- machinácie pri verejnom obstarávaní a verejnej dražbe podľa § 266 a 267.

z VIII. hlavy Osobitnej časti TZ „Trestné činy proti poriadku vo verejných veciach“:

- marenie výkonu úradného rozhodnutia podľa § 348 a 349,

z XII. hlavy Osobitnej časti TZ „Trestné činy proti mieru, proti ľudskosti, trestné činy terorizmu, extrémizmu a trestné činy vojnové“:

- neľudskosť podľa § 425.
- V XII. hlave boli zároveň upravené viaceré názvy trestných činov extrémizmu.

Po hlbšej analýze skutkových podstát trestných činov ekonomickej povahy uvedených v IV. a V. hlave Osobitnej časti TZ môžeme konštatovať, že všetky trestné činy uvedené v týchto dvoch hlavách sú vhodné na to, aby za ne boli trestne zodpovedné aj právnické osoby a to aj tie, za ktoré nemožno vyvodzovať trestnú zodpovednosť právnických osôb, ba dokonca v prípade viacerých takýchto trestných činov sa tieto páchajú práve prostredníctvom právnických osôb.

Trestné činy, ktoré sa prioritne páchajú prostredníctvom právnických osôb alebo pomerne často aj prostredníctvom právnických osôb, avšak nie je možné za ne vyvodit' trestnú zodpovednosť právnických osôb sú:

zo IV. hlavy Osobitnej časti TZ „Trestné činy proti majetku“ tieto:

- nevyplatenie mzdy a odstupného podľa § 214,
- porušovanie povinnosti pri správe cudzieho majetku podľa § 237 a 238,
- machinácie v súvislosti s konkurzným a vyrovnacím konaním podľa § 242 a 243,
- marenie exekučného konania podľa § 243a,
- zneužívanie vlastníctva podľa § 248,

z V. hlavy Osobitnej časti TZ „Trestné činy hospodárske“ tieto:

- zneužitie účasti na hospodárskej súťaži podľa § 250,
- porušovanie predpisov o obehú tovaru v styku s cudzinou podľa § 254,
- porušovanie predpisov o nakladaní s kontrolovaným tovarom a technológiami podľa § 255 až 257,
- ohrozenie devízového hospodárstva podľa § 258,
- ohrozenie obchodného, bankového, poštového, telekomunikačného a daňového tajomstva podľa § 264,
- machinácie pri verejnom obstarávaní a verejnej dražbe podľa § 268,
- falšovanie a pozmeňovanie kontrolných technických opatrení na označenie tovaru podľa § 275,
- porušenie predpisov o štátnych technických opatreniach na označenie tovaru podľa § 279,
- porušovanie práv k ochrannej známke, označeniu pôvodu výrobku a obchodnému menu podľa § 281,
- porušovanie priemyselných práv podľa § 282,
- porušovanie autorského práva podľa § 283.

Trestné činy zo IV. a V. hlavy Osobitnej časti TZ, ktoré síce páchajú prioritne len fyzické osoby, avšak je možné ich spáchať aj prostredníctvom právnických osôb, lenže nie je možné za ne vyvodiť trestnú zodpovednosť právnických osôb sú:

zo IV. hlavy Osobitnej časti TZ „Trestné činy proti majetku“ tieto:

- krádež podľa § 212,
- neoprávnené užívanie cudzej veci podľa § 215,
- neoprávnené používanie cudzieho motorového vozidla podľa § 216 a 217,
- neoprávnený zásah k domu, k bytu alebo k nebytovému priestoru podľa § 218,
- neoprávnené vyrobenie a používanie platobného prostriedku, elektronických peňazí alebo inej platobnej karty podľa § 219,
- neoprávnené vyrobenie, používanie alebo prechovávanie overovacej značky meradla alebo zabezpečovacej značky meradla podľa § 219a,
- falšovanie a pozmeňovanie identifikačných údajov motorového vozidla podľa § 220,

- neoprávnené obohatenie podľa § 226,
- zatajenie veci podľa § 236,
- porušovanie zákazu konkurencie podľa § 244,
- poškodzovanie cudzej veci podľa § 245 a 246,
- poškodzovanie a znehodnocovanie kultúrnej pamiatky podľa § 248a,
- poškodzovanie a znehodnocovanie archeologického dedičstva podľa § 249,
- falšovanie predmetov kultúrnej hodnoty podľa § 249a

z V. hlavy Osobitnej časti TZ „Trestné činy hospodárske“ tieto:

- neoprávnené obchodovanie s devízovými hodnotami a poskytovanie devízových služieb podľa § 252,
- nepovolená výroba liehu podľa § 253,
- ohrozovanie obehu peňazí podľa § 273,
- falšovanie, pozmeňovanie a nedovolená výroba kolkových známok, poštových cenín, nálepiek a poštových pečiatok podľa § 274.

Rozšírenie výpočtu trestných činov, za ktoré by mala byť zodpovedná právnická osoba sa však týka prakticky všetkých hláv Osobitnej časti TZ (snád' okrem X. a XI.). Vyslovene by sa hodilo zahrnúť doň zvyšné trestné činy proti životnému prostrediu (šírenie nákazlivej choroby zvierat a rastlín podľa § 307 a 308, únik organizmov podľa § 309, pyliactvo podľa § 310), zvyšné korupčné trestné činy (volebná korupcia podľa § 336a, športová korupcia podľa § 366b), nepravdivý znalecký posudok, tlmočnický úkon a prekladateľský úkon podľa § 347 a neoprávnené nakladanie s osobnými údajmi podľa § 374.

Z komparácie jednotlivých vyššie uvedených skupín trestných činov vyplýva, že z trestných činov proti majetku podľa IV. hlavy Osobitnej časti TZ **obsahoval pôvodný § 3 zákona o TZPO 8 trestných činov, jeho rozšírenie prinieslo z tejto hlavy ďalších 12 trestných činov a pre optimálny stav by mal byť rozšírený minimálne o ďalších 5 trestných činov.**

Pokiaľ ide o trestné činy hospodárske podľa V. hlavy Osobitnej časti TZ, **pôvodné znenie § 3 zákona o TZPO obsahovalo 12 trestných činov, jeho rozšírenie prinieslo z tejto hlavy ďalších 5 trestných činov a pre optimálny stav by mal byť rozšírený minimálne o ďalších 11 trestných činov.**

V pôvodnom znení § 3 zákona o TZPO absentovali také trestné činy ako sprenevera, celá škála podvodov, teda trestné činy, ktoré tvoria v našich podmienkach základ ekonomickej trestnej činnosti, ďalej v praxi veľmi rozšírené a často latentné insolvenčné trestné činy poškodzovanie veriteľa a zvýhodňovanie veriteľa, ďalej trestné činy súvisiace s podnikaním či verejným obstarávaním. Všetko sú to trestné činy, ktoré sú vlastné právnickým osobám a tvoria značné nebezpečenstvo pre optimálne fungovanie ekonomiky. **Zákon č. 316/2016 Z.z. ich do taxatívneho výpočtu § 3 TZPO do-**

plnil. Opomenul však ďalšie závažné ekonomické trestné činy, ktoré sú právnické osoby fakticky spôsobilé spáchať a v praxi sa prevažne páchajú prostredníctvom právnických osôb alebo aj prostredníctvom právnických osôb ako nevyplatenie mzdy a odstupného, porušovanie povinností pri správe cudzieho majetku, trestné činy súvisiace s konkurzným a reštrukturalizačným konaním či exekúciou. Úplne nepochopiteľné ostáva vynechanie trestných činov súvisiacich s ochranou hospodárskej súťaže vrátane obchodného a bankového tajomstva či trestných činov proti právam duševného vlastníctva.

Z uvedenej analýzy vyplýva, že sa potvrdila hypotéza č. 2, teda že v Trestnom zákone sú aj po predmetnej novelizácii zákona o TZPO ďalšie trestné činy ekonomického charakteru, za ktoré by z hľadiska funkčnosti a transparentnosti právneho poriadku mali byť právnické osoby zodpovedné, ale nie sú.

Zároveň keď sa pozrieme na počet a hlavne charakter ekonomických trestných činov, ktoré pôvodné znenie § 3 TZPO vynechalo, dovoľím si tvrdiť, že sa potvrdila aj hypotéza č. 1, teda že zákonodarca zámerne zúžil rozsah trestných činov, za ktoré možno vyvodiť trestnú zodpovednosť právnických osôb. Iný dôvod ako ustupovanie veľkokapitálu pri najlepšej vôli neviem nájsť. Zároveň treba povedať, že zákonodarca tento svoj postoj čiastočne zrevidoval a prostredníctvom rozšírenia okruhu trestných činov spadajúcich pod § 3 zákona o TZPO skutočne reálne rozšíril dosah zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb na ekonomické trestné činy, ktoré právnické osoby skutočne najviac páchajú. Túto svoju snahu však zákonodarca úplne nedotiahol do dôsledkov, pretože stále ponechal množstvo ekonomických trestných činov imanentných právnickým osobám pre právnické osoby beztrestnými.

4. Záver

De lege ferenda by mal zákonodarca minimálne rozšíriť okruh trestných činov, za ktoré je možné vyvodiť trestnú zodpovednosť právnických osôb a to najmä o vyššie uvedené trestné činy zo IV. a V. hlavy Osobitnej časti Trestného zákona. Ideál, ku ktorému by mala v tejto otázke smerovať právna úprava je však trestná zodpovednosť právnických osôb za všetky trestné činy uvedené v Osobitnej časti Trestného zákona. Pokiaľ sa nedopracujeme k takejto právnej úprave, zákonodarca bude vždy v podozrení, že kalkuluje z rozsahom trestnej zodpovednosti právnických osôb v prospech záujmových skupín a z právneho hľadiska sa bude vytvárať priestor ku dvojakému posudzovaniu trestnej činnosti súvisiacej s činnosťou právnických osôb.

Použitá literatúra

1. ČENTÉŠ, J. – PALKOVIČ, J. – ŠTOFFOVÁ, Z.: Trestná zodpovednosť právnických osôb. In *Justičná revue*, 2001, roč. 53, č. 4, s. 416-423.
2. FRYŠTÁK, M.: Trestní odpovědnost právnických osob jako jeden z možných nástrojů boje s hospodářskou kriminalitou. In *Dny práva – 2008 – Days of Law. Sborník z 2. Ročníku mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity v Brně*. Brno : Masarykova univerzita, 2008.
3. JELÍNEK, J.: *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha : Linde, 2007. 270 s.
4. KLÁTIK, J.: Trestná zodpovednosť podnikateľov. In *Obchodné právo*, 2006, roč. 7, č. 7-8, s. 62.
5. PUCHALLA, M.: Trestná zodpovednosť konateľa, alebo – čo mal nový trestný zákon vyriešiť no nevyriešil. In *Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2007. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov konanej v dňoch 16. – 18. 4. 2007 v priestoroch ÚZ NR SR Častá – Papiernička organizovanej Právnickou fakultou Univerzity Komenského v Bratislave*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2007, s. 677-685.
6. ŠÁMAL, P. – DĚDIC, J. – GRIVNA, T. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012. 802 s.
7. ŠIMOVČEK, I. – STRÉMY, T.: Trestná alebo správna zodpovednosť právnických osôb. In *Jelínek, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – balance a perspektivy*. Praha : Leges, 2013, s. 37-51.